

מהחל חרמש בקמה

ספירת העומר ותקופתה

יונדב בקשי

הימים עובין פטח לשבועות ספגישים בקרבם מהלכים
המתרחשים ברבדים שונים: בטבע, בהיסטוריה ובנפש האדם.
מצוות ספירת העומר מכוונת אותנו לעומק התהליך
העומד בשורש הרבדים השונים, ומנחה אותנו
לטיפסה שלמה יותר של היחס בין הכיסופים לעתיד
ובין ההתמקדות בחיים שבהווה.

עם צאת יומו הראשון של פסח, הננו מוכנים ומזומנים לקיום מצווה מיוחדת,
המלווה אותנו עד לחג השבועות – מצוות ספירת העומר. מצוות עשה זו,
המחייבת כל אחד מישראל לספור שבעה שבועות מט"ז בניסן ואילך, הינה
מרכזית וייחודית בתקופה זו, עד שעל שמה היא נקראת: ימי הספירה.

מצווה זו וימים אלו מתקשרים לנושאים רבים, דבר הגורם לעיתים בלבול
וחוסר בהירות בהבנת עניין המצווה. כדי לנסות ולהבין את מהותה של הספירה,
נעמוד תחילה על משמעות התקופה ועל המתרחש בה, ומתוך כך ניגש לביורר
הספירה עצמה ושייכותה לימים אלו.

ימי הספירה

על מנת להבין את עניין הספירה ותקופתה, יש להתבונן בהתייחסות התורה
למצווה זו:

בפרשת אמור:

וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי תבאו אל
הארץ אשר אני נתן לכם וקצרתם את קצירה והבאתם את עמר ראשית
קצירכם אל הכהן וספרתם לכם ממחרת השבת, מיום הביאכם את עמר

התנופה, שבע שבתות תמימת תהיינה. עד ממחרת השבת השביעת תספרו חמשים יום, והקרבתם מנחה חדשה לה'.

ויקרא כג ט"ז

ובפרשת ראה:

שבעה שבעת תספר לך. מהחל חרמש בקמה תחל לספר שבעה שבעות. ועשית חג שבעות לה' אלהיך, מסת נדבת ידך אשר תתן כאשר יברכך ה' אלהיך. דברים טז ט"ז

בשני המקורות מתארת לנו התורה את נקודת ההתחלה של הספירה, ובשניהם אינה מציינת תאריך מסוים אלא אירוע: "מהחל חרמש בקמה", "מיום הביאכם את עומר התנופה". אף בנקודת הסיום לא מוזכר תאריך אלא האירוע המתקיים בסיומה של הספירה. מכל זה מובן שהספירה קשורה קשר הדוק דווקא לאותם אירועים שבראשיתה ואחריתה, ומהבנתם נוכל להבין אף את עניינה.

חקלאות

האירוע הפותח את הספירה הוא אירוע חקלאי – מהחל חרמש בקמה – המקבל משמעות מיוחדת במעמד הקרבת העומר במקדש. הקרבה זו הייתה אירוע חגיגי עד שנחשבה לחג בפני עצמו: חג העומר¹.

מועד זה פותח את תקופת הקציר, ובו מתחיל בעצם איסוף היבול השנתי כולו, גם אם לעת עתה מדובר עדיין בשעורים, המהווים בעיקר מאכל לבהמה.

קרבן העומר הבא במועד זה הינו קרבן 'ראשית' – "והבאתם את עומר ראשית קצירכם" – בדומה לקרבנות ראשית נוספים שבתורה: מעשרות, ביכורים, מעשר בהמה וחלה. אלא שקרבן ראשית זה הינו קרבן ציבורי, ואינו מתייחס לשדה או לעיסה הפרטיים, אלא לכלל היבול החקלאי בארץ ישראל, ובכך הופך הוא להיות קרבן הראשית הראשון והמרכזי. הצד השווה שב"ראשיות" אלו, שאת הפרי הראשוני אנו נותנים לגבוה ומחילים עליו קדושה, ורק מתוך כך מותרת לנו האכילה מן השאר: "ולחם וקלי וקרמל לא תאכלו... עד הביאכם את קרבן אלהיכם"².

ישראל שמח בתבואה הברוכה לה זכה, אך אינו שוכח את מקור הברכה הזו. אין הוא סבור כי רק כוחו ועוצם ידו הביא את התבואה לידי גמירא, אלא חסדי ה': "הבריות ישנין על מיטותיהן, והקב"ה משיב רוחות ומעלה עננים ומגדל צמחים ומדשן את הפירות..."³. על כן אין אנו אוכלים מן התבואה החדשה, כל עוד לא הבענו את תודתנו לה' יתברך ואת הכרתנו בכך שהכל ממנו הוא, על-ידי הקרבת הראשית, המסמלת את תמצית התבואה כולה, לפני ה'. ודווקא בדבר מועט – עומר אחד בלבד – המדגיש כי חסדי ה' "גדולים עלינו", ואין אנחנו

1. "ז' מועדות הן: שבת, חג המצות, חג העומר, חג השבועות..." (מדרש תדשא ו).

2. ויקרא כג יד

3. ויקרא רבה פרשה כח א

מספיקין להודות לו על אחת מאלף אלפי אלפים: "כשנותן הקב"ה לישראל נותן דבר בלי קצבה, וכששואל מהם אינו שואל כי אם מעט מן המעט"⁴. רק לאחר שהכרנו בחסדי ה', מותרת לנו התבואה, ואנו יכולים לקוצרה ברינה ולשמוח בשפע לו זכינו.

על-ידי הקרבת ראשית תבואתנו לגבוה אנו מבטאים את העובדה כי בארץ ישראל החקלאות עצמה עבודת קודש היא, ועבודת האדמה היא חלק מעבודת ה' השלמה. כאשר עם ישראל יושב על אדמתו –

הרי גם חקלאותו כולה היא ספוגת קודש, והקודש הזה שביסוד החקלאי מובלט הוא על-ידי זה שחגיגת ראשית הקציר, העומר, עולה היא למדרגת עבודת הקודש היותר עליונה, והקרבת המקודש עמו הוא קרבן ציבור הדוחה את השבת⁵.
מאמרי הראי"ה עמ' 179

הכרת התודה על ראשית הקציר מלווה בחשש לקראת הבאות: האם יצליח הקציר עד תומו? התגיע התבואה כולה למילואה בלי שתפגע על-ידי פגעי מזג האוויר? הקציר אמנם החל, אך התקופה הקריטית שתקבע האם יעלה היבול יפה או חלילה ייפגע, עדיין לפנינו: "בארבעה פרקים העולם נידון... ובפסח על התבואה"⁶. מתוך החשש ותחושת העמידה לדין, מהווה הקרבן לא רק הכרת תודה לה', כי אם גם תפילה ותחינה שאנו שוטחים לפניו, שיזכנו בדין, ויברך את תבואתנו ופירותנו לטובה: "אמר הקב"ה, הביאו לפני עומר בפסח, כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות"⁷.

מיום הקרבת העומר אנו מצווים לספור שבעה שבועות, ובסופם שבים אל המקדש, להקריב מנחה חדשה לה'. גם מנחה זו הינה מנחת ביכורים – "בכורי קציר חטים"⁸ – ונקראת אף היא קרבן ראשית⁹. קיים דמיון רב בינה לבין העומר, הפותח את ימי הספירה, אך אם נשווה בין שתי המנחות, נראה בבירור כי המנחה המסיימת את הספירה גדולה וחשובה הרבה יותר:

4. מובא בתורה שלמה ויקרא אמור כג אות סג.
5. על פי הסבר זה מבאר הראי"ה את מחלוקתם העקרונית של הפרושים והבייתוסים: הבייתוסים לא יכלו לעכל כי החקלאות בישראל עולה למדרגת קדש קדשים, ולא ייבולו שקצירת העומר תדחה את השבת, ועל כן פירשו את "ממחרת השבת" על שבת בראשית, כך שלעולם לא תחול הקצירה בשבת. בהמשך תבואר מחלוקת זו ביתר פירוט.
6. ראש השנה פ"א מ"ב
7. ראש השנה טז ע"א
8. שמות לד כב
9. ויקרא ב יב וברש"י שם

בקרבן העומר :

והבאתם את עמר ראשית קצירכם אל הכהן. והניף את העמר לפני ה' לרצונכם, ממחרת השבת יניפנו הכהן. ועשיתם ביום הניפכם את העמר כבש תמים בן שנתו לעלה לה'. ומנחתו שני עשרנים סלת בלולה בשמן, אשה לה' ריח ניחח ונסכה יין רביעת ההין.

בשתי הלחם :

והקרבתם מנחה חדשה לה'. ממושבתכם תביאו לחם תנופה שתיים שני עשרנים סלת תהיינה חמץ תאפינה בכורים לה'. והקרבתם על הלחם שבעת כבשים תמימים בני שנה, ופר בן בקר אחד ואילם שנים יהיו עלה לה', ומנחתם ונסכיהם אשה ריח ניחח לה'. ועשיתם שעיר עזים אחד לחטאת ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים. והניף הכהן אתם על לחם הבכורים תנופה לפני ה' על שני כבשים קדש יהיו לה' לכהן. וקראתם בעצם היום הזה מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבדה לא תעשו, חקת עולם בכל מושבתכם לדרתיכם.

לא עשרון אחד¹⁰ מעומר אחד, אלא שתי חלות משני עשרונים. לא מנחה בלולה, כי אם לחם חמץ אפוי ומוגמר. גם הקרבן הנלווה למנחה הינו מרובה כבקרבנות החגים, המרובים ביותר, לעומת הכבש הבודד הבא עם העומר. בנוסף לכך, את יום הקרבן הופכים ליום מקרא קודש ולחג של ממש.

ריבוי הקרבן מורה לנו כי הבאת שתי הלחם מציינת הגעה לשלב חשוב ומשמעותי יותר: המנחה מגיעה מן החיטים, ובאה אף על פירות האילן¹¹. החיטים ופירות האילן הינם מאכל האדם, שיא התוצרת החקלאית, והם היסוד לקיומו הפיזי של האדם במשך השנה כולה. על כן נחשב קציר החיטים מצב של שלמות בעולם כולו:

ויש זמן שהעולם הוא בשלמות ההויה וזה בזמן הקציר, וזה שבישול התבואה הוא השפע מאתו יתברך והקצירה הוא כאשר נשלם הפרי ונקצר וזה כאשר כבר נשלם על תכלית שלמותו, זהו שלמות ההויה.

מהר"ל, גבורות ה' פרק מו

בהבאת ביכורים מיבול מובחר זה, מובעת התחושה כי הגענו לתכלית עבודת האדמה, ואל הברכה השלמה לה ייחלנו, ומתוך תחושה זו מתבקשת מאליה חגיגה גדולה, המלאה הודיה לה' שהגיענו לכך.

גם במנחה זו ישנה תפילה על העתיד, כיוון שעדיין לא הבשילו הפירות כולם, אך השלב הרגיש והגורלי מבחינת תהליך ההבשלה ושינויי מזג האוויר כבר עבר, וניתן להביט בביטחון גדול יותר קדימה.

10. מנחות פ"ו מ"ד

11. ראש השנה טז ע"ב: "הביאו לפני שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן".

מתוך התבוננות זו מתבררת תקופת הספירה כזמן מעבר מן התבואה הראשונית, מן הראשית הראויה למאכל בהמה, אל הפירות המוגמרים והמשובחים יותר, אליהם שואף האדם להגיע. זו גם התקופה הגורלית ביותר לפירות אלון¹², מפני שהיכול התחיל כבר את הבשלתו, ומזג האויר הפכפך בתקופה זו, ועל כן צריכה היא שמירה מיוחדת: "שבועות חוקות קציר ישמור לנו"¹³ – "מן השרב ומן הרוחות קשים ומן הטללים קשים, ואלו הן שבע שבתות תמימות שבין פסח לעצרת"¹⁴.

היסטוריה

חז"ל קשרו את הספירה לא רק אל העומר והקציר החקלאי, אלא גם אל המאורעות ההיסטוריים של עמנו. בולטת לעין העובדה כי תקופה זו של הספירה מקבילה לתקופה הראשונה לאחר יציאת מצרים, וכמו שלשאר הרגלים ישנה משמעות היסטורית, ביארו חז"ל שאף חג השבועות הינו חג היסטורי – זמן מתן תורתנו¹⁵.

חיבור זה בין שבועות למתן תורה אינו פשוט, שכן אינו מופיע בתורה או רמז בה. לשני האירועים – חג השבועות ומתן תורה – אין תאריך מפורש ומדויק בכתובים: חג השבועות תלוי בספירת השבועות, ואף נקודת ההתחלה של ספירה זו אינה כתובה כתאריך מפורש אלא "ממחרת השבת", אותה פירשו חז"ל כמחרת יום-טוב¹⁶. גם למעמד הר סיני אין תאריך מדויק, ונכתב אך כי הגיעו למדבר סיני בחודש השלישי¹⁷, ועל פי הדרשה "ביום הזה" – בראש חודש¹⁸. גם לאחר חישוב הימים בגמרא¹⁹, נותרת מחלוקת באיזה יום במדויק ניתנה תורה – ו' או ז' בסיוון – ולכל הדעות עולה בחישוב פשוט שהתורה ניתנה ביום החמישים ואחד לאחר הפסח²⁰, ולא ביום החמישים, בו חוגגים אנו את חג

12. חשוב לזכור כי בימי קדם היתה משמעות הפעילות החקלאית גדולה בהרבה מבימינו. רוב המחיייה והפרנסה התבססו בזמנו עליה, והציבור כולו היה קשור אליה ותלוי בה.

13. ירמיהו ה כד

14. פסיקתא רבתי פי"ח

15. תפילת עמידה לחג השבועות

16. ספרא יב א

17. שמות יט א

18. שבת פו ע"ב

19. שם

20. כיוון שלכולי עלמא יציאת מצרים הייתה ביום חמישי בשבוע, ותורה בשבת ניתנה, הרי שהפרש הימים נותר קבוע – חמישים ואחד יום. המחלוקת לגבי התאריך נובעת מן השאלה האם עיברו אותה שנה את חודש אייר. כך הוא בגמרא בשבת. אמנם בסדר עולם רבה (פרק חמישי) כתב שיציאת מצרים הייתה בערב שבת, ולשיטתו מסתדרים התאריכים עם ימי הספירה.

השבועות²¹. מלבד הבעייתיות מבחינת התאריכים, יש שדוחים את תליית חג השבועות כמתן תורה כיוון שהדבר לא הוזכר בתורה, ואפילו אם אכן בו כיום ניתנה תורה: "ואין ספק שביום חג השבועות ניתנה תורה, אבל לא נצטווה החג על זכירתה"²².

למרות כל האמור, המשמעות ההיסטורית של הספירה וחג השבועות תופסת מקום מרכזי בדברי חז"ל והמפרשים, עד כי חלק מן הראשונים מזכירים רק אותה²³, ואינם מתייחסים לעומר ולקציר. הגדיל לעשות בעל ספר החינוך, שמדבריו עולה כי הקשר בין הספירה לבין העומר הוא מקרי לכאורה:

ואין לומר היום כך וכך ימים ליום השני של פסח, שלא יהיה חשבון ראוי לומר ליום שני, על כן הותקן למנות המנין ממה שנעשה בו, והוא קרבן העמר. ספר החינוך אמור מצוות עשה יא

לאור גישה זו יש לבחון מחדש את משמעות תקופת הספירה: נקודות הפתיחה והסיום של הספירה הופכות מאירועים חקלאיים החוזרים בכל שנה ושנה, לאירועים מרכזיים בתולדות עמנו: יציאת מצרים ומעמד הר סיני. בכך נקשרת הספירה באופן הדוק לחג הפסח (וגדלה חשיבותה של דרשת חז"ל על "ממחרת השבת", המחברת בין השניים מבחינת התאריך). גם לספירה עצמה ישנה משמעות היסטורית: "לפי שכשנתבשרו ישראל לצאת ממצרים, נתבשרו שהן עתידין לקבל את התורה לסוף חמישים יום ליציאתם שנא' "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים"²⁴, וישראל מרוב חיבה היו מונין בכל יום ויום"²⁵. מצוות הספירה הינה אם כן זכר לאותו מניין שהיו מונים בני ישראל מתוך ציפיה לקבלת התורה בהר סיני, "שהוא היה המטרה והתכלית של יציאתם"²⁶.

העבודת הממושכת במצרים דכדכה את רוחם של ישראל, השפילה את כבודם וחירותם וניגעה אותם בטומאת מצרים. הקב"ה זכר את בריתו והוציא את ישראל מעבדות לחירות, אך בחפזון יצאו, ישראל נגאלו מכוח חסד אֱלֹהֵי עליון ללא שהיו ראויים לגאולה זו, ורוח העבדות וטומאת מצרים עדיין דבקה בהם, והיה עליהם לעבור תהליך שיקום ממושך בכדי לעלות ממדרגתם השפלה²⁷:

בשעה שיצאו ישראל ממצרים למה היו דומין? לבן מלך שעמד מחוליו. אמר לו פדגוגו: ילך בנך לאסכולה! אמר לו המלך: עדיין לא בא בני בזיוו, שנשתנה מחוליו, אלא יתעדן ויתענג בני כשלשה חודשים במאכל

21. עיין מהר"ל תפארת ישראל פרק כז, וכן בפירושו רש"י הירש לויקרא כג כא.

22. אברבנאל עה"ת, ויקרא כג

23. מורה נבוכים ח"ג פמ"ג

24. שמות יג יב

25. מובא בשבלי הלקט הל' ספירת העומר בשם מדרש אגדה.

26. מורה נבוכים שם

27. עיין שפת אמת פסח תרנ"ד, וכן מחשבות חרוץ פסקה כא.

ובמשתה, ואחר כך ילך לאסכולה. כך בשעה שיצאו ישראל...

שיר השירים רבה פרשה ב טו

מעמד הר סיני הינו אירוע השיא בגאולת מצרים ובהתקרבות ישראל לקב"ה. זהו המפגש העליון של הדוד והרעיה – "וביום חתונתו" – זה סיני²⁸ – ועל כן, כהכנה למעמד זה, על ישראל לעבור תהליך היטהרות: כאשה נידה²⁹, הסופרת שבעה נקיים המטהרים אותה מטומאתה, על מנת שתוכל להתייחד עם בעלה, כך ישראל, השקועים במ"ט שערי טומאה, סופרים שבעה שבועות, ובכל יום הם הולכים ומיטהרים, עד שסרה טומאת מצרים כליל ויכולים הם להפגש עם דודם באהבה.

הטהרה והבריאות הפנימית הכרחיים בכדי שיהיו ישראל ראויים לעמוד לפני הר סיני ולשמע את דבר ה', אך לבני ישראל כבר קשה לחכות, והם קצרי רוח לקראת אותו מעמד, ומתוך כיסופים וציפייה מונים הם את הימים העוברים אחד לאחד, עד הגיע היום המיוחל.

התקופה שבין יציאת מצרים ומעמד הר סיני מכילה בקרבה תהליך של היטהרות והבראה הדרוש כדי לזכות למתן תורה, והספירה באה להזכיר הן את ההתקדמות בתהליך, והן את קוצר הרוח והכיסופים שהיו מנת חלקם של ישראל באותם הימים, המבטאים את הקשר של ישראל לאביהם ואהבתם אליו.

נפש

מגמה שלישית שהלכה ונתחזקה בדברי רבותינו³⁰ בעניין הספירה, היא ביאור המצווה בהקשר לעבודת ה' הפרטית של האדם בימים אלה. מגמה זו עומדת על גבי שתי הראשונות – החקלאית וההיסטורית – ומתרגמת אותן לעולמו האישי והעכשווי של האדם.

חג השבועות אינו רק זכרון למעמד הר סיני שהתרחש לאחר יציאת מצרים, אלא מהווה את מתן התורה האישי של כל אדם בכל דור ודור, והספירה הינה עבודת הכנה לקראתו. ימים אלו שלקראת מתן התורה ההיסטורי מסוגלים ומוכשרים לאותה עבודה³¹, מכוח אותו אירוע שאירע בהם, ובכוחם לסייע לאיש ישראל לצאת מן השעבוד לכוחותיו הנמוכים עד להיותו מוכן לקבלת התורה בחג השבועות. על-ידי מודעותו לייחודם של ימים אלו ועבודתו להוצאת כוחם אל הפועל, עובר האדם תהליך היטהרות מנגעיו המוסריים והמידותיים, חולשותיו וחוליו הרוחניים הולכים ומתרפאים, והוא יכול לזכות להידבק בתורה ובנותנה בכל שנה, כפי מידת עבודתו והכנתו.

28. במדבר רבה פרשה יב ח

29. זהר אמור צז ע"ב

30. בעיקר בתורת החסידות.

31. שפת אמת אמור תרל"ג

עיקר העבודה בתקופה זו כהכנה לתורה היא העבודה על המידות: היטהרות מכל המידות הרעות, וזיכוך המידות הטובות, כבסיס לחיבור עם התורה הא־להית. ימי הספירה הוקבלו למידות השונות³², ועל האדם לעבוד בכל יום ויום על המידה המיוחדת לו, וכך בונה הוא אט־אט קומה שלמה של מידות מתוקנות, מתגבר על הצדדים הנמוכים שבאישיותו, ומוכן לקראת המפגש עם החכמה הא־להית. וברובד עמוק יותר: ייחוד ייחודים והעלאת המידות הא־להיות לשורשן אחת לאחת, גורמים לייחודה של כנסת ישראל עם הקב"ה, עד לגילוי ייחודם השלם במתן תורה.

גם המשמעות החקלאית של החג מלמדת אותנו את עבודת ה' המיוחדת לימים אלו: קרבן השעורים, הקרב בראשית הספירה, מסמל את כוחותיו הטבעיים והבהמיים של האדם, הקרבים לה', ואילו קרבן החיטים שבחג השבועות הינו סמל לצד הא־להי העליון שבו. הימים המובילים מן הקרבן הראשון אל זה האחרון הם ימים של עבודה על הנפש הבהמית של האדם, זיכוכה, ותיקון מידותיה, כהכנה להתמסרותה אל הנפש הא־להית, המתגלה בשיאה בשבועות³³. גורליות התקופה בשנה החקלאית, העובדה כי בפרק קצר זה נקצרת תבואת השנה כולה, משקפת את גורליות הימים הללו לדרגתו הרוחנית של האדם:

וכל השנה תלוי בימים אלו, כמו שגידול כל התבואות בימים אלו, כן חיות האדם מתגלה עתה. שפת־אמת אמור תרמ"ב, ע"ש

עבודה חשובה המלווה את הספירה היא חיזוק הכיסופים והגעגועים לה' יתברך: "עיקר הספירה היא בחינת השתוקקות וכיסופין דקדושה"³⁴, וכפי שייחלו ישראל מתי יגיעו למדרגה הראויה לשמוע את דבר ה' מתוך האש, כך מחזק איש ישראל את ציפייתו לגאולה מן החטא והשפלות בהם הוא שרוי. הוא מרגיש את עצמו מרוחק מה' יתברך ומתורתו, כמה לשבור את המחיצות המבדילות בינו לבין קונו, ובכל יום עושה מאמץ נוסף לממש את כמיהתו, גם אם עדיין אינו רואה פירות בעבודה. סוף התקווה להתממש, בהאיר ה' פניו אליו בחג השבועות³⁵.

עומק

על רקע כל האמור עד כאן, ננסה לעמוד על מהותה המיוחדת של תקופה זו בשנה, מתוך התבוננות בתהליכים המתרחשים בה.

32. כפי שמצוי ברוב הסידורים בצמוד לנוסח התפילה, מוקבלים שבע השבועות לשבע הספירות, כאשר בכל מידה מתכללות המידות כולן בימי אותו שבוע.

33. עיין דרך מצוותיך, מצות הקרבת וספירת העומר.

34. ליקוטי הלכות למוהר"ן, יו"ד הלכות דם ה' א אות ו

35. שם חו"מ הלכות גביית חוב מיתומים ה' ג אות יז

אביב מגיע לעולם. הגשם חלף הלך לו, והניצנים מתחילים להופיע בכל פינה. כל כוחות החיים שהיו חבויים בין רגבי האדמה במשך החורף, יוצאים ופורצים במלוא עוזם, ומוציאים לפועל את שנאגר בקרקע בימות הגשמים. הנה כיסה עשב השדה את עין הארץ במעטה ירוק ומלא חיים, הצמחייה מתפשטת לכל עבר, העצים מתמלאים בעלווה מוריקה, והארץ כולה פורחת ושופעת חיים. גם בעלי החיים מגיחים ממאורותיהם, ומתרוצצים בינות לשיחים ולסלעים, שיכורים משפעת החיים הנגלית לעיניהם. עת הזמיר הגיע, וקול התור ממלא את חלל העולם בשיר תהילה והדר. האדם עומד נפעם ונרגש למול הופעה מופלאה זו של הטבע, המתגלה לו בשיא כוחו ועצמתו, שואף אל קרבו מיפעת החיים שלנגד עיניו, ומצטרף אף הוא בשמחה רבה אל שירת האביב של העולם.

אך שמחה זו אינה יכולה עדיין להתממש מבחינת האדם. רק בעיניו יכול הוא להביט בחיים הנרכטים מן האדמה, ושמה לא יבוא. הבהמה והחיה יכולים לצאת ולרעות, עשב מצוי להם בכל מקום, ואף השעורים, מאכל הבהמה המוכתר, מגיעות כבר למילואן וממלאות את האבוס. ואילו האדם אינו יכול עדיין להנות מטוב הארץ: החיטה והפירות, מאכל האדם, אינם מופיעים עדיין בתקופת שיא זו של הופעת הטבע, ועליו להמשיך ולעבוד בזיעת אפו, כדי להוציא לחם מן הארץ.

עם חלוף הימים, הולכת ונעלמת הופעת החיים המופלאה. השמש קופחת על הארץ, החום מעיף ומייבש את גידוליה, והירוק שעטף את הכל הולך ונהפך לצהוב. התחושה של החיות העצומה כבר איננה, ואת מקומה תופסת תחושה של נסיגה והיחלשות. דווקא בתקופה זו מגיעה החיטה לידי גמירא, ופירות האילן מתחילים להגיע לבשלותם. דווקא כאשר החיים ברוחכם הפראי מאבדים את כוחם ונסוגים אחור, מופיעה החיות המעולה יותר לאדם, דרך פירות האילן והחיטה.

לבהמה יש יכולת מפגש עם החיות שבעלים ובענפים, והיא מסוגלת להתחבר אל הטבעיות בפשטותה ובפראותה, ולמצות מן האדמה את הכוחות שבה דרך אותה הופעת חיים אביבית. לעומתה, אין האדם יכול לגשת אל הופעת חיים זו ולנוק ממנה. הוא איננו מסוגל לעכל את החיים החיצוניים שבבעולים ובעשבים כמותה³⁶. דרוש לו כוח חיים תמציתי יותר ופנימי יותר. עליו להמתין, ולהמשיך לעבוד את האדמה עד שכוחות החיים ילכו ויתרכזו, ויתנקזו אל מוקד אחד: הפרי. גם גרגרי החיטה יונקים את חיות גבעוליה ומרכזים אותם, ורק לאחר שיבשו העלים והצהיבו, מוכנה החיטה לקצירה. את התמצית הזו, את החיות המרוכזת הזו, יכול האדם לאכול, וממנה מזונו וקיומו³⁷.

36. אין לאדם את היכולת הפיזיולוגית ליצור אנרגיה וכוחות מן התאית, שהיא המרכיב העיקרי בחלקים העציים של הצומח, וממנה רוב מזונו של הבהמות.

37. בימינו, עקב ההתפתחות המדעית והטכנולוגית, אנו חשים הרבה פחות את משמעותה של תקופה זו: פירות מזנים חדשים הובאו ארצה ונקלטו בה, וזמן בשלותם של הפירות

ראשית תקופה זו, אם כן, בהופעת הכוחות הטבעיים החיצוניים והרחבים בשיאם, ובמהלכה אין עדיין גילוי של כוחות חיים יותר פנימיים ותמציתיים. עם זאת, הולכת ונבנית בימים אלו אותה תמצית חיים מרוכזת המתחילה להופיע בסיומם, ועונה זו היא הכנה אליה.

ימים אלו אפוא הם ימיהם של כוחות החיים הארציים והטבעיים שבמציאות, ללא שהוטבעו בהם עדיין מגמה וכיוון, שירכזו ויובילו אותם. הופעתם מרשימה ומלאת חיים בעונה זו, והם תופסים מקום לעצמם. מבחינת האדם, אין די בהופעת חיים כזו, והוא כמה להחדרת התוכן הפנימי לחיים אלו, דבר שירומם אותם ויקרבם לדרגת האדם, כך שיוכלו להזין ולחיות אותו. אך אין הוא מזניח את הארציות אלא להיפך: בשלב זה עליו לקצור את התבואה לבהמתו³⁸, עליו לפרנס את החיים הבהמיים והארציים, ובה בעת להמשיך ולהתקדם אל עבר מטרת העבודה ותכליתה, החיטה והלחם הסועדים לבב אנוש.

דרך ארץ קדמה לתורה. החיים הארציים מופיעים תמיד קודם להופעת התוכן העליון שלהם, ומבססים קודם כל את מדרגתם, כהכנה להופעתו של אותו תוכן עליון. אדם נברא אחרון, לאחר שעולם ומלואו החלו כבר את מחזור חייהם בלעדיו, אברהם מגלה את בוראו לאחר דורות של בערות ועבודה זרה³⁹, ותורה אינה ניתנת לעולם אלא לאחר כ"ו דורות. ראשית יש לבסס את דרכה של הארץ, את המציאות הטבעית והארצית, וממנה לחתור אל הקומה העליונה ואל התוכן הפנימי.

שלב זה, של מציאות ארצית ללא משמעותה ומגמתה הפנימיים, הינו שלב רגיש מאד ומועד לפורענות. החיים הטבעיים יכולים לאבד את הכיוון, כיוון שאין נקודה פנימית שתדריך אותם, ובמקום להתקדם אל התוכן עלולים הם לשקוע בתוך עצמם. רוחות קשות וטללים קשים מתעוררים בעולם, ועלולים לפגוע בתהליך החיבור של הטבע אל משמעותו. לכן על האדם לשקוע שבעתיים בעבודתו, להיות רגיש לכל אשר עלול לפגוע בהתפתחות התהליך, ועם זאת למלא פיו בתפילה לבורא עולם שיצליח היבול להגיע אל תכליתו, אל החיטה והפירות המוגמרים, ללא פגע.

מנחת העומר, המובאת בתחילת התקופה, באה מן השעורים, ומתירה את התבואה החדשה לכל אדם, לצרכיו הגשמיים. בחג השבועות, אחר מהלך

ה'זוּתִיקִים' יוֹתֵר הוֹרַחֵב, וּמִתְפָּרֵשׁ עַל תְּקוּפָה אֲרוּכָה יוֹתֵר. כְּמוֹ כֵן, יִיבֹא הַקִּמּוֹחַ מִחוּל עַקֵּר כְּמַעַט לַגְּמִיר אֶת מִשְׁמַעוֹת עוֹנֵת גִּידוֹל הַתְּבוּאָה. וּבְכָל זֹאת, אִם יֵשׁ גַּם בִּימֵינוּ תְּקוּפָה שְׂמוֹרֵגֶשׁ בַּה חוֹסֵר מִסוּיִם בַּפִּירוֹת, הֲרֵי זֶה תְּקוּפַת הַסְּפִירָה: פִּירוֹת הַהֲדָר כִּבְר נַעֲלָמוּ וְאִיבְדוּ אֶת טַעְמָם, וְאִילֹו פִּירוֹת הַקִּיץ עֲדִיין לֹא הוֹפִיעוּ בְּשׂוֹק, וְיֵשׁ לַחֲכוֹת לָהֶם עַד לְאַחַר חַג הַשְּׁבֻעוֹת.

38. בימי קדם היתה משמעות עצומה גם לשלב זה, כיוון שהבהמות היו כוח העבודה המרכזי והתחבורה היחידה הקיימת.

39. ישראל נמשלו לגרעיני החיטה, "שהם דגנו של עולם" (פסיקתא רבתי פרשה י, ד"ה כי תשא) לעומת אומות העולם שנמשלו לגבעוליה, הגדלים ראשונים.

הספירה, מובא קרבן שתי הלחם, המתיר את החדש במקדש, ויוצר התחדשות גם בעבודת הקודש של ישראל.

מהלך התקופה משתקף גם בהבטיה האחרים של הספירה: עם ישראל בוקע לעולם בראשית האביב. יציאתו לחירות פותחת דרך של תקווה ותוכן לעולם, והיא תישאר לעד אביב העולם כולו⁴⁰. אך התוכן הא־להי והבשורה הרוחנית אינם מופיעים מייד עם לידת העם וחירותו. ישראל אינם מקבלים את התורה מייד בעוברה את חומות מצרים, וביציאתם הריהם עדיין עם בלא תורה, אומה בעלת קיום פיזי, אך ללא משמעות ותכלית ברורים⁴¹. קיומם זה פגוע הוא וחכול מעבודת הפרך ועינני הנפש והגוף שבמצרים, וטומאת מצרים האלילית עודנה שרויה בהם. עליהם לעבור תהליך הבראה והיטהרות בכדי שיזדככו ויוכלו להגיע אל תוכנם הפנימי, אל מגמתם הרוחנית העליונה. יודעים הם כבר מראש כי מגמתם היא כי יעבדו את הא־להים על ההר ההוא, וכי שם תוצק בהם החכמה הא־להית⁴² אשר תדריך אותם ותינתן תוכן עליון לחייהם, והם תולים עיניהם בציפיה דרוכה לקראת אותו אירוע. רק בחודש השלישי לצאתם ממצרים זוכים הם שידבר עמם האל פנים בפנים, ויטביע בס את אורו – שיכוון את דרכם ויפיח בקיומם הארצי תוכן רוחני – ובכך הם נהיים לעם בעל קומה שלמה, גשמית ורוחנית.

כמו בעולם הטבעי וכמו בלידת האומה, כך גם בנפש האדם קיימים שני יסודות: הטבעיות והארציות מול הדעת והרוחניות. יסודות אלו מתחככים ומתרכבים זה בזה, והיחסים ביניהם יוצרים את המורכבות והדינמיות שבאדם. בתקופה זו של השנה מתגלים בתוקפם הכוחות הטבעיים שבאדם: האדם שקוע בעמל כפיים ונמצא רוב שעות היום בשדהו. חיבורו ושייכותו אל הארץ מתגלים בעוצמה, ואילו הצד הרוחני הנבדל שבו איננו בא לידי ביטוי. בניית כוחות אלה היא שלב מהותי ובסיסי באישיות השלמה, והיא קודמת לבניין הקומה הרוחנית, אך יש בה גם מבחן חשוב: האם ישקע האדם בעצמת החיים הטבעיים בפראותם, ויישאר אך בהם, או שיעדן ויפתח אותם עד שיוכלו להכיל בתוכם תוכן פנימי, שידריך ויכוון אותם במסילה העולה מעלה. אלו ימיה של עבודת המידות, ההתייחסות אל כוחותיו הנפשיים של האדם ואל הצד הטבעי שבאישיותו. עליו לבנות אותם באופן בריא ונכון, לעדן ולזכך את נטיותיהם השונות אחת לאחת, לקדש ולרומם אותם, כך שיגיעו אל משמעותם ומגמתם הפנימית, ויוכלו להוות בסיס איתן לקומה הרוחנית העליונה של האדם, הנכנית בשלב מאוחר יותר.

40. מגד ירחים, נדפס במאמרי הראייה עמ' 501

41. עיין אורות, למהלך האידיאות בישראל. האידיאה הלאומית היא בעלת מעמד וקיום כשלעצמה, ורק לאחר שהיא נולדת היא נפגשת עם האידיאה הא־להית ומתמזגת עמה, והיחסים בין האידיאות הללו הם המניעים את גלגלי ההיסטוריה ותהפוכותיה.

42. החיטה מסמלת את הדעת והחכמה: עץ הדעת חיטה היה (לדעת ר' יהודה), ואין התינוק יודע לקרוא אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן (סנהדרין ע"ב).

העבודה בתקופה זו בונה את היחס הנכון בין כוחות האדם, והזנחתה פוגעת בעבודת האדם בכל השנה: "אוגר בקיץ בן משכיל, נרדם בקציר בן מביש"⁴³.

אם נשים לב, קיימות בתקופה זו שתי מגמות המנוגדות לכאורה זו לזו, ניגוד החורז את משמעויות התקופה כולן. מחד, עיקר העניין בתהליך המתרחש הוא יעדו הסופי: קציר החיטים הוא המטרה אליה שואף האדם להגיע, תכליתה של החירות האנושית והלאומית היא קבלת התורה, וכוחותיו הטבעיים של האדם מטרתם בסופו של דבר לשמש ולשרת את הצד הרוחני העליון שבו. מבחינה זו, התייחסותנו אל התהליך היא כאל אמצעי בלבד, החותר לקראת התכלית, ועינינו נשואות במשך כל התפתחותו אל העתיד, הטומן בחובו את התכלית השלמה.

מאידך, תקופה זו מוקדשת לבניין הכוחות הטבעיים כשלעצמם, ולא רק כהכנה אל העתיד. ביסוס כוחות אלו מהווה מטרה וערך חשוב כשלעצמו, גם אם אחריו ובעזרתו אנו מגיעים לשלב שלם ומהותי יותר. ניתן לראות זאת יפה בהבט החקלאי של התקופה: מלאכה חשובה היא השמירה על התפתחות החיטה ופירות האילן בעונה זו של השנה, ובלעדיה ייתכן שלא יגיעו אלה אל שלמותם, אך עיקר העבודה בימים אלו מוקדש לקצירת השעורים, מאכל הבהמה, שמהווה יסוד להמשך עבודת האדמה ופיתוחה. האדם נושא את עינו אל היכול השלם אליו יגיע בעתיד, אך בד בבד הוא מתרכז בעבודה השייכת אל הבהמיות, כאילו בלי קשר אל היעד האחר.

גם במשמעויות האחרות של התקופה קיים מתח דומה בשאלה היכן נתונים מעייניו של האדם: בתכלית שבעתיד, או בעבודה שבהווה כשלעצמה, ועל כך עוד נדון בהמשך.

מצוות הספירה

ננסה עתה להבין את מצוות הספירה ומשמעותה, ואת הקשר שלה אל מהות התקופה המיוחדת הזו.

זמן

ראשית, ספירת הימים במשך שבעה שבועות מאחדת אותם לחטיבה אחת בעלת עניין משותף. כל יום בתקופה זו משתייך לאותה הספירה, והמתרחש בה קשור אליו ועובר דרכו. ספירה זו יוצרת זיקה מיוחדת בין ראשיתה – קרבן העומר, לבין נקודת הסיום שלה – חג השבועות, וקושרת אותם זה לזה בקשר הדוק. הספירה מלווה תהליך המתפתח בין שני אירועים אלו.

הספירה מסכה את תשומת ליבנו באופן מיוחד אל ממד הזמן. הזמן איננו ממד מוזנח וחסר משמעות בתורה. היא מרבה להחשיב אותו ולהתייחס אליו מזוויות רבות: קדושת השבת שבכל שבוע, וקדושת הזמנים במשך השנה; מצוות קידוש החודש המוטלת על בית הדין, ומבטאת את יכולתו של עם ישראל לקדש את הזמנים⁴⁴. אלה הן דוגמאות אחדות למרכזיותו של הזמן בתורה. עם זאת, דומה כי בספירת העומר מגיעה התייחסותנו אל הזמן לשיאה. ספירת כל יום שעובר וכל שבוע במשך תקופה מסויימת⁴⁵ אוחות את הזמן ופורטת אותו לפרטים, מלווה את התפתחותו צעד אחר צעד, ולא נותנת לו לחמוק ולעבור בלי שניתן על דעתנו עליו.

מדוע דווקא בעונה זו של השנה מצוים אנו על ספירה מדוקדקת זו?

שלימה

נראה כי התשובה טמונה במתרחש בתקופה זו: כוחות הטבע הפורצים בראשית האביב מגלים לנו את העוצמה שבטבע. האדם חש עצמו קטן ואפסי מול עצמתם של החיים הטבעיים וההתרחשויות הגדולות המופיעות לנגד עיניו, ומתגברת תחושתו כי הטבע הוא השולט בעולם, השמש מסוכבת את הזמן במעגל אין סופי וגורמת לתהליכים להתרחש, ולאדם הקטן אין כל השפעה על כך:

מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש? דור הולך ודור בא, והארץ לעולם עומדת. וזרח השמש ובא השמש, ואל מקומו שואף וזרח הוא שם... מה שהיה הוא שיהיה, ומה שנעשה הוא שיעשה, ואין כל חדש תחת השמש. קהלת א ג ט

כנגד תחושה זו באה הספירה ומלמדת אותנו את כוחנו ותפקידנו מול הטבע. עלינו לקחת את הזמן בידים ולפעול על הכוחות הטבעיים בצורה מסודרת ומבוקרת כך שייבנו באופן נכון ויוכלו להוות בסיס איתן לתוכן הרוחני שיבוא בהם. בשל כך באה בתקופה זו לידי ביטוי יכולתנו לשלוט בזמן יותר מבכל תקופה אחרת: ספירת הימים היא זו הגורמת לתהליך להתרחש. בלי שנמנה את הימים לא ניתן יהיה לקבוע את חג השבועות, ואין תאריך וזמן קבוע לחג זה אלא מכוח ספירת הימים עליידי ישראל.

44. ברכות מט ע"א: "מקדש ישראל והזמנים" – ישראל דקדשינהו לזמנים".

45. מן הראוי להזכיר כאן כי ישנן דעות הסוברות כי על-פי פשט הפסוקים המצווה אינה לספור בפה, אלא לחשב את הימים בכדי לקבוע את מועד חג השבועות, כמו ספירת שבעה נקיים לגידה, שאינה נעשית בפה. כך היא שיטת ריב"ז על פי הנצי"ב (העמק שאלה, פרשת אמור שאילתא קז), וכך טוען פרופ' דוד הנשקה במאמרו "מנין לספירת העומר מן התורה" (ספר היוכל לרב ברויאר, כרך ב). בכל אופן, אף לפי שיטה זו, חישוב הימים מעורר התייחסות מיוחדת לממד הזמן, דבר שרק התחזק עם קביעת חז"ל לספור בפועל בפה.

”וספרתם לכם” – שתהא ספירה לכל אחד ואחד⁴⁶. בשונה ממצוות קידוש החודש, המוטלת על בית הדין הגדול בלבד, כאן השליטה בזמן והמעקב אחריו מוטלים על כל אדם מישראל, וכל אחד יכול בעצם לקבוע את חג השבועות על-פי ספירתו, בכך שהוא מוביל נכונה את התהליך לקראת חג זה. יכולת זו של כל איש מישראל מטילה עליו גם אחריות גדולה: הוא חייב לספור כל יום ויום ולבנות באופן מדוקדק את בניין השבועות, בלי להחסיר אפילו יום אחד. כל חולשה והפוגה פוגמת בכל המניין כולו.

מכאן מובנת גם מלחמתם הגדולה של הפרושים בבייתוסים בנוגע לראשית הספירה. הבייתוסים, שפירשו את ”ממחרת השבת” על שבת בראשית, תולים את הספירה במעגל הקבוע והיציב של הזמן – השבתות. שבת קביעא וקיימא⁴⁷ מששת ימי בראשית, קדושתה היא קדושה א-להית הקודמת לישראל ואינה תלויה בהם, ולהם אין יכולת להשפיע על הקצב הקבוע שלה. תחילת הספירה ממחרת שבת בראשית, עוקרת למעשה את פעולתם של ישראל בזמן. יום תחילת הספירה ידוע כבר מראש, וחג השבועות חל תמיד ביום א' של השבוע, שבעה שבועות לאחר מכן. לפעולת הספירה אין השפעה אמיתית על התהליך, והיא איננה זו שיוצרת ובונה אותו באופן נכון. הזמן יציב וקבוע מראש, ולישראל אין יכולת להשפיע עליו.

בתפיסה זו נלחמו הפרושים מלחמת חרמה, וקבעו הלכות רבות בקרבן העומר בכדי להדגיש את התנגדותם לתפיסה הבייתוסית⁴⁸. על פי התורה יש לישראל כוח עצום לפעול ולהשפיע על התהליכים המתרחשים בארץ, ואף הזמן עצמו, הנדמה כמונע על-ידי הטבע, נתון לשליטתם. אנו מתחילים את הספירה ממחרת הפסח, השייך למעגל חודשי הלבנה, ונקבע על-ידי קידוש החודש, וחג הפסח מסמן את תחילת הופעת עם ישראל, הפורץ את מעגל הטבע האטום. כמו שתחילת הספירה נקבעת על-ידי ישראל, כך גם הספירה עצמה מבטאת את אותו רעיון:

שלא נייחס שפע הטובות ההנה אל ההנהגה הטבעית אשר שבת בראשית הוא סימן לה כמו שאמרו הצדוקים, רק אל ההנהגה העליונה המיוחסת אל מועד הפסח. עקידת יצחק, ויקרא, שער סז פרק ד

איננו משועבדים אל הזמן והטבע, אלא אחראים עליהם ומשפיעים עליהם כך שייבנו באופן נכון.

46. מנחות סה ע”ב

47. חולין קא ע”ב

48. מנחות פ”י מ”ג

גבול

ההתעסקות עם העולם הטבעי והחומרי והאחריות עליו אינן פשוטות, וגם זאת מלמדת אותנו הספירה. בפעולת הספירה יש משהו מצמצם, המכניס אותנו לתוך גבולות ותחומים, ומונע פריצה והתפשטות ללא גבול. חייו של עם ישראל אינם קצובים במידה ומניין, והברכה שורה בהם מעבר לכל ספירה: "ויוצא אותו החוצה, ויאמר: הבט נא השמימה, וספר הכוכבים, אם-תוכל לספור אותם. ויאמר לו: כה יהיה זרעך"⁴⁹. כאשר מצווה דוד את יואב למנות את העם משיב יואב: "יוסף ה' א־להיך א־העם כהם וכהם מאה פעמים, ועיני אדני המלך רואות, ואדני המלך למה חפץ בדבר הזה?"⁵⁰ מדוע להכניס את עם ישראל לתוך מספר מוגבל ומצומצם?

אכן, אין אנו מונים את הימים במשך כל השנה, ואיננו צריכים לחיות תמיד בחשבונאות מפורטת כזו. אך בתקופה זו, בה אנו שוקעים בעולם הזה ומתמודדים עם כוחות הטבע המתגברים, יש לעבוד עבודה מסודרת וזהירה, לבנות את הכוחות הטבעיים שבנו באופן נכון שלב אחר שלב, ולא להיסחף אחר עצמת החיים הארציים בפראותם, ללא כיוון ותוכנית. רק לאחר בנייה זהירה כזו אנו יכולים לפרוץ את הגבולות המצמצמים, ולחיות חיים שלמים ומבורכים.

כיוונים

ספירת הזמן מסבה את תשומת ליבנו לשניות הקיימת בממד זה: הסופר את הימים חש כי הוא נמצא בתוך תהליך ומתקדם בו לקראת היעד הסופי. בכל יום גדל המספר אותו הוא מונה, והדבר מקרב אותו צעד נוסף אל סיום הספירה. מבחינה זו, מגבירה הספירה את מודעותנו אל תכליתה, והופכת את התקופה כולה לדרך ואמצעי אליה.

אך אם נקשיב לנימת הדברים העולה מן הפסוקים, ונתבונן בפרטי המצווה, נגלה כי דווקא מגמה זו מודגשת פחות, והספירה איננה רק אמצעי לקראת התכלית שבסיומה.

בשני המקורות של הספירה התורה מתייחסת אל הספירה כעניין לעצמו, לפני שהיא קושרת אותה אל חג השבועות. קודם: "וספרתם לכם ממחרת השבת שבע שבתות תמימות תהיינה", ורק אחר כך חוזרת התורה ומזכירה את הספירה בהקשר לסיומה: "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום". גם בספר דברים התורה מבודדת את הספירה לעצמה: "שבעה שבועות תספור לך", ואז חוזרת: "מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות, ועשית חג שבועות לה' א־להיך". בכך היא מדגישה לנו שספירת שבעת השבועות היא עניין ששלעצמו, ורק לאחריו בא חג השבועות. כמובן שגם החתירה אל התכלית

49. בראשית טו ה

50. שמואל ב כד ג

קיימת: "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום", אך אין היא כל עניינה של מצוות הספירה.

גם בשמותיו השונים של החג שבסיום הספירה ניתן לראות את שתי המגמות הללו: "חג הקציר"⁵¹ מתאר את האירוע המתרחש בחג עצמו, אליו חותר האדם להגיע בעבודתו את האדמה. קציר החיטים הוא היעד והתכלית, והספירה היא התקדמות אל אותו היעד. בדומה לכך "חג הביכורים"⁵², המתאר את קרבן החג הבא מן החיטים⁵³. לעומת זאת, "חג השבועות"⁵⁴ תולה את החג בפעולת הספירה דווקא. אנו סופרים את השבועות וכונים אותן קומה אחר קומה, ולאחר שהשלמנו את הספירה אנו חוגגים את השלמתה בחג, הנקרא על שם אותם השבועות.

נוסח הספירה אף הוא מורה לנו שהעניין אינו רק בכמיהה אל חג השבועות, אלא בספירה עצמה: אין אנו מונים את הימים שנשארו עד החג, אלא את הימים שעברו מיום הקרבת העומר. בכך אנו תולים את הספירה כולה באירוע הפתיחה, שהוא הקרבת הצד הבהמי לה' – קרבן שעורים ולא קרבן חיטים.

כאשר הסופר אינו מתרכז ביעד הסופי של הספירה, יוצרת ספירת הימים והעבודה בהם התקדמות שבה כל יום מצטרף לקודמיו, ואט אט נבנה בניין הגדול ומשתכלל ללא הרף. איננו סופרים "היום יום שלישי, היום יום רביעי" – ספירה שהייתה מבטאת רק את התזווה מנקודה אחת לחבירתה – אלא "היום שלושה ימים, היום ארבעה ימים". כל יום מצטרף אל הימים שקדמו לו ומכיל אותם בתוכו, והבניין הולך ונבנה.

הספירה מורה לנו אם כן על שתי מגמות ביחס לזמן וביחס לכוחות הטבע, האחת של אמצעי ותכלית, של חתירה לקראת העתיד השלם, והשנייה של התמקדות בעבודה שבהווה כשלעצמה.

יום ושבוע

כפל משמעות זה בא לידי ביטוי בכפילות המצווה – ספירת הימים וספירת השבועות. הימים שייכים למעגל הטבעי של השנה. הזמן הטבעי בנוי בצורה של מעגלים בגדלים שונים החוזרים על עצמם שוב ושוב, והיום והלילה מהווים את המעגל הבסיסי במחזוריות זו. אך בעוד השנה כולה סוגרת מעגל המחזוריות, לנקודת ההתחלה שלו – שהרי עונות השנה חוזרות על עצמן בכל שנה – הימים יוצרים במחזוריותם קו התקדמות בתוך אותו המעגל: כל יום שונה במקצת

51. שמות כג טז

52. במדבר כח כו

53. אין לשם זה של החג כל קשר עם הביכורים שמביא כל אדם משדהו. זו אינה קשורה על-פי הפסוקים למועד מסוים, וחכמים הם שקבעו את זמנה מחג השבועות והלאה.

54. שמות לד כב; דברים טז י

מחברו, והתקדמות הימים מוליכה אותנו מן החורף אל הקיץ, מן החריש אל הקציר, וחזור חלילה⁵⁵.

השבוע, לעומת זאת, אינו קשור אל מחזור הטבע, ומהווה מערכת זמנים נפרדת. בניגוד להתייחסות אל המחזור השבועי כאל קביעה שרירותית של האדם, מלמדת אותנו התורה כי השבוע והשבת הריהם זכר למעשה בראשית, ובכך מעניקה להם תוכן אחר לחלוטין. השבוע מתאפיין בכך שאינו יוצר התקדמות לאורך ציר הזמן אלא מתרכז בעצמו⁵⁶. אין הבדל בין שבוע אחד לחברו, וזרימת השבועות לעולם אינה סוגרת מעגל או מגיעה לסיומה⁵⁷. השבת מוזכרת בתורה כמעט תמיד בצמוד למלאכת השבוע: "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך, ויום השביעי שבת לה' אלהיך"⁵⁸, "ששת ימים יעשה מלאכה, וביום השביעי שבת שבתון קדש לה'⁵⁹". עניינה של השבת הוא לתת את התוכן הפנימי לעשייה וליצירה שבמשך השבוע. כדוגמת שבת בראשית, שבה שבת אל ממלאכתו אשר עשה וקידש ובירך את כל אשר ברא, כך גם אצל האדם, עמל הוא במשך ימי השבוע במלאכתו, יוצר ובונה ומתקן את העולם, והשבתה ביום השביעי מכניסה תוכן של קדושה ביצירתו, ומברכת את מעשה ידיו.

השבוע לא בא כדי למנות את הימים ולחשב אותם בצורה נוחה, אלא מהווה יחידה של בניין ויצירה, תקופת זמן עצמאית שעיקרה עשייה ותיקון עולם, המקבלת את תוכנה וקדושתה בסיומה.

עיקר הספירה המוזכרת בתורה הוא ספירת השבועות. ספירה זו מדגישה את הצורך בעבודת הבנייה שיש לעשות בתקופה זו, להתקדם שלב אחר שלב בבניינם הנכון של הכוחות הארציים של המציאות ושלנו. יתירה מכך, בניגוד

55. ניתן לראות יפה את ההבדל בין היום והשנה בתנועת כדור הארץ סביב השמש: בכל יום סובב כדור הארץ סביב צירו, אך אינו חוזר למקומו אלא מתקדם במסלולו סביב השמש. הוא הולך ומתקדם במסלול זה עד שבמלאת שנה הוא חוזר לאותו המקום בו היה בתחילתה.

56. הימים והשבועות מבטאים שתי מערכות זמנים הקיימות בעולם: הזמן המעגלי הטבעי, הסוגר מעגלים שוב ושוב ונשאר במקומו, והזמן הקווי, ההולך ומתקדם במשך הזמן וההיסטוריה (עיי' בנושא זה בספר מחזור הזמנים לאליעזר שביד, בפרק "לוח השנה העברי"). אלא שכאן דווקא היום, השייך ביסודו למערכת הטבעית, מסמל את ההתקדמות והתכליתיות, ואילו השבוע, הנראה לכאורה מנותק מן הטבע ונתון בידי האדם – שהוא היסוד של הזמן הקווי – מבטא את ההתרכזות בתוך השבוע עצמו.

57. אם נבודד לרגע את השבת מקריאת התורה שהנהיגו בה, נגלה כי השבתות עצמן אינן יוצרות שרשרת, שבה כל חוליה ממשיכה את חברתה, ואינן חוזרות על עצמן לעולם. קריאת התורה היא זו הנותנת שם מיוחד לכל שבת ושבת, ויוצרת תחושה של התקדמות בין שבת זו לקודמתה. היא הגורמת גם לשבתות לסגור מעגל ומתאימה אותם למעגל השנה הטבעי ולחגים; בלעדיה היו השבתות יחידות בודדות העומדות כל אחת כשלעצמה.

58. שמות כ ט"י

59. שם לא טו

לשיטת הבייתוסים, המונים בספירת העומר שבע שבתות בראשית, הרי לדעת חכמי ישראל נוצר בספירה מושג חדש: שבוע שהוא כדוגמת שבוע בראשית, אך נקבע על-ידי ישראל מכוח קידוש החודש, ויכול להתחיל בכל יום מימות השבוע. זהו ביטוי שיא ליכולת היצירה של עם ישראל במציאות הארצית. אנו יוצרים שבועות חדשים בזמן, שאמנם מכילים שבת בראשית בכל אחד מהם, אך ראשיתם ומניינם תלויים אך בנו. התורה מדגישה ומכנה שבועות אלו בשם שבת – "שבע שבתות תמימות", "עד ממחרת השבת השביעית" – כדי לתת לשבועות אלו משמעות מיוחדת, ממש כשל שבת בראשית. עבודה זו שבספירה איננה מביטה ללא הרף אל העתיד, אלא מתרכזת בעשייה ובבניין כשלעצמם, שלב אחר שלב. ספירה זו סופה ליצור שלמות – "שבע שבתות תמימות" – אותה חוגגים בחג השבועות⁶⁰.

לעומת זאת, עיקר ספירת הימים הוא בהתקדמות והחתימה אל עבר יעד הסיום: "עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום". כאן אנו זוכרים כל העת לאן מועדות פנינו, ומהי התכלית השלמה אליה אנו רוצים וכמהים להגיע. לא די לנו בעולם הארצי המתוקן, וכוספים אנו לאור התורה, לקומה הרוחנית האידאולית שתרום אותנו לרובד עליון יותר. מבחינה זו כל הימים צועדים לקראת אותו היעד המגיע בחג השבועות, ועל כן אף הוא מן המניין: "תספרו חמישים יום".

יעד והווה

"מצווה למימני יומי ומצווה למימני שבועי"⁶¹. הספירה מכילה את שתי המגמות הללו גם יחד, ושתיהן משלימות האחת את רעותה ונחשבות ביחד למצווה אחת⁶². ההתעסקות בענייני עולם הזה ותיקונו נעשית מתוך מודעות לתכלית השלמה אליה צריך העולם להגיע בסופו של דבר, והכמיהה והציפייה השלמה מלווה בתיקון עולם ובהתרכזות בעשייה שבהווה.

כך הוא בכל היבטיה של התקופה: כפי שכבר הזכרנו, עובד האדמה מצפה לתכלית עבודתו בקציר החיטים ואסיפת הפירות, שומר על התפתחותם הנכונה ומתפלל עליהם, אך במקביל קוצר הוא את השעורים ומשקיע את מרצו בבניית הקומה הארצית של העולם.

בהבט הלאומי של תקופה זו אנו עדים לשינוי שחל במהלך ההיסטוריה: ביציאת מצרים, גאולתם הראשונה של ישראל, בולטת מאד תלותם המוחלטת בהנהגה הא-להית הניסית, ואין הם מצליחים להעמיד חיים ארציים של ממש.

60. מבחינה זו, חג השבועות הוא מעין שבת רשבת: בכל שבוע נותנת השבת את התוכן הפנימי, ולאחר שבעה שבועות מגיעים אל התוכן הפנימי השלם, אל קבלת התורה. ועיין בספר מחשבות חרוץ לר' צדוק הכהן מלובלין, אות י (עמ' 81-80).

61. מנחות טו ע"א

62. ספר המצוות לרמב"ם, מצות עשה קסא

ישראל נגאלו ממצרים מכוח הברית הכרותה לאבותיהם ולא בגלל מדרגתם או השתדלותם. אין הם נמצאים במדרגה של חירות רוחנית אמיתית שתוכל לבסס את קיומה הגשמי באופן עצמאי, והם מונהגים במדבר על-ידי ה' כתינוק הנישא על כתפי אביו⁶³. הם עוברים אמנם תהליך של היטהרות לקראת קבלת התורה, אך הקב"ה הוא המטהרם, ולהם עצמם אין אלא לחכות בקוצר רוח למעמד זה, שיפיח בהם רוח חדשה, ולמנות את הימים עד שיהיו ראויים לאותו מעמד.

אך מגאולה זו והלאה משתנים פני הדברים. מצוות העומר והספירה היא מצווה התלויה ביסודה בארץ ישראל – "כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם והבאתם את עומר ראשית קצירכם אל הכהן" – ועניינה שייך לכוחה של ארץ ישראל, בה אנו בונים גם את העולם הגשמי והארצי בקדושה: "אמר ר' יוחנן: לעולם אל תהי מצוות העומר קלה בעיניך, שעל-ידי מצוות העומר זכה אברהם לירש את הארץ"⁶⁴. עם כניסתם לארץ מקיימים ישראל מצווה זו – "ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח"⁶⁵ – ומיד לאחריה הם יוצאים למלחמת יריחו, הפותחת את מסע כיבוש הארץ, הנעשה בכוחם של ישראל ולא באותות ובמופתים כהנהגתם במדבר⁶⁶. ראשית עליהם לבסס את קיומם הפיזי בארץ על-ידי מלחמה וכיבוש, ורק לאחר שיבואו אל המנוחה ואל הנחלה ימלאו אותו בתוכן מוסרי ורוחני.

האירועים אותם אנו חוגגים בתקופה זו מעידים אף הם על תפקידם המיוחד של ימים אלו בתולדות עמנו. מרד בר כוכבא, המצוין בל"ג בעומר, היה נסיון לכונן מחדש את שלטון יהודה בארץ על-ידי גירוש הרומאים, ובדורנו אנו, שני הימים המציינים יותר מכל את שיבת עם ישראל לארצו ואת עמידתו על קיומו הגשמי – יום העצמאות ויום ירושלים – נתגגים בעיצומה של תקופה זו⁶⁷. רואים אנו אם כן לאורך ההיסטוריה את שתי המגמות, את זו המביטה בכיליון עיניים אל עבר התכלית הרוחנית שבעתיד, ואת זו המתרכזת בבניית הקיום הארצי של העם.

עבודתנו הרוחנית צריכה גם היא לשלב את שתי ההתייחסויות הללו: מצד אחד, כל שאיפתנו היא להגיע אל הקומה הרוחנית השלמה, למפגש השלם עם

63. ולמרות זאת, גם בגאולה זו רואים אנו באותה תקופה את המלחמה הקיומית הראשונה של ישראל, מלחמת עמלק.

64. ויקרא רבה פרשה כח ו: "... הדא הוא דכתיב 'ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו' על מנת 'ואתה את בריתי תשמור', ואיוז, זו מצוות העומר".

65. יהושע ה יא

66. אמנם במלחמת יריחו עצמה עדיין מעורבת ההנהגה הניסית, אך היא מציינת את המעבר אל המלחמה העצמאית של ישראל בארצם, וגם בה בסופו של דבר ישראל הם אלו שמכים את אנשי יריחו, והנס עצמו נעשה לאחר השתדלות מרובה שלהם.

67. מעניינת העובדה כי יום שחרור ירושלים, שקירב אותנו כבר אל הקודש הפנימי של ארץ ישראל, אל מקום המקדש, אירע כבר בסיום הספירה, סמוך לחג השבועות.

התורה ועם נותנה, ופנינו תמיד אל עבר שלמות עתידית זו. עם זאת, אנו מתקנים את מידותינו וכוונים אותן באופן נכון כמטרה כשלעצמה, ולא מאבדים את משמעות ההווה מתוך ציפייה לשלמות גדולה בעתיד. עבודה זו על המידות הטבעיות אינה פשוטה, ואפילו תלמידיו של רבי עקיבא נכשלו בימים אלו במידותיהם ו"לא נהגו כבוד זה לזה"⁶⁸. על כן תקופה זו מועדת לפורענות, ויש לנהוג בה בזהירות ובתשומת לב מרובה.

העין והפרי

מתחילת הבריאה ראוי היה טעם העין להיות גם הוא כטעם פריו. כל האמצעים המחזיקים איזו מגמה רוחנית גבוהה כללית ראויים היו להיות מוחשים בחוש נשמתי באותו הגובה והנעם, שעצם המגמה מורגשת בו כשאנו מציירים אותה. אבל טבע הארץ, התנודדות החיים, ולאות הרוחניות כשהיא נסגרת במסגר הגופניות, גרם שרק טעמו של הפרי, של המגמה האחרונה, האידיאל הראשי, מורגש הוא בנעמו והדרו. אבל העצים הנושאים עליהם את הפרי, עם כל נחיצותם לגידול הפרי, נתעבו ונתגשמו ואיבדו את טעמם. זהו חטא הארץ, שבעבורו נתקללה כשנתקלל גם האדם על חטאו. וכל פגם סופו לתיקון. ע"כ מובטחים אנו בכיורו, שיבואו ימים שתשוב הבריאה לקדמותה, וטעם העין יהיה כטעם הפרי, כי תשוב הארץ מחטאה, ואורחות החיים המעשיים לא יהיו גורמים לחוץ בעד הנועם של האור האידיאלי, הנתמך בדרכו על ידי אמצעים הגונים, המחזיקים אותו ומוציאים אותו מן הכוח אל הפועל. אורות התשובה וד

חטאה של הארץ מבטא את התפיסה המעוותת של המציאות, הרואה את כל העבודה והעשייה כאמצעים חסרי חשיבות, ומוצאת טעם וממשות רק בתכלית השלמה. לעץ עצמו, הגדל ומתפתח בעונה זו של הספירה, אין משמעות וטעם כשלעצמו, ורק הפרי הנולד ממנו הוא העומד במחשבתנו ואליו נשואות עינינו. אין טעם עצמי בעשייה ובבנייה של הקומות הבסיסיות והארציות של החיים, וכתוצאה מכך הן נבנות ללא רצון וחשק, ובצורה פחות שלמה ועצמאית.

הספירה מכוונת אותנו לעבר חיבור נכון יותר של העולם הארצי והטבעי עם העולם הרוחני. כמובן שמטרתנו היא להגיע אל התכלית והשלמות, ואיננו שוקעים במציאות החסרה בלבד, אך לבנייה של צדדי החיים הטבעיים, המהווים הכנה ובסיס לשלמות, יש משמעות וערך ממשיים, והם נבנים כקומה עצמאית בעלת חשיבות כשלעצמה. עלינו ללמוד להתחבר גם אל הופעת החיים העצומה שבאביב, אל הטבע הירוק והארצי, גם אם אין בו עדיין את השלמות הפנימית הראויה לאדם, והתעלמות מהופעה זו ממעטת את כוחותינו, ואת ההופעה הא-להית בעולם.

גם בתמונה האידיאלית, כפי שציווה הבורא את הארץ, לא מיטשטש ההבדל שבין התכלית לבין הדרך אליה: טעם העץ כטעם פריו, אך עדיין העץ לחוד והפרי לחוד, והפרי לבדו הוא התכלית השלמה. למרות זאת גם לעץ יש טעם ומשמעות ממשיים כמו לפרי, ובכל שלב ושלב בדרך אל התכלית טועמים אנו טעם עצמי של תכלית ומטרה.

מצוות הספירה מלמדת אותנו אם כן מספר יסודות חשובים ביחס הנכון אל הכוחות הטבעיים והארציים המתחזקים בתקופה זו. אין אנו נכנעים לכוחות הטבע ולעצמתם הכבירה, ויודעים אנו כי באפשרותנו ומתפקידנו לכוון אותם ולהדריך אותם כך שייבנו באופן נכון ויוכלו להוות בסיס איתן ומתוקן לתוכן-החיים הרוחני, וזאת על-ידי עבודה פרטנית ויסודית, שלב אחר שלב. עם זאת, איננו מזלזלים חלילה בכוחות אלו, ויחד עם הציפייה לשלמות המאחדת טבע ורוח, עמלים אנו לגלות בצורה מתוקנת את הכוחות העצומים החבויים בארץ.